

способность подростков адаптироваться в новых условиях, умение устанавливать контакты с другими людьми, умение проявлять сочувствие, оценивается способность строить отношения в коллективе, терпимость, определяется уровень мотивации подростков. Также в статье представлены результаты, полученные после проведения коррекционного тренинга. Мы можем сделать выводы, что у подростков-рекреантов из обеих групп выявлен средний и ниже среднего уровень адаптации. Разработанный тренинг сопровождения адаптации подростков является эффективным и может использоваться для развития процесса адаптации в условиях рекреационного заведения.

Ключевые слова: адаптация, дезадаптация, коррекция, мотивация, подростковый возраст, рекреация.

I. V. Rozina, S. V. Grigorieva

COMPARATIVE ANALYSIS OF PECULIARITIES OF ADAPTATION PROCESS OF TEENAGERS FROM TWO- AND SINGLE-PARENT FAMILIES UNDER CONDITIONS OF RECREATION

The article is devoted to the process of adaptation of teenagers from two- and single-parent families in terms of recreation. Despite the existence of numerous definitions of the phenomenon of adaptation, objectively, there are several of its main manifestations that suggest that adaptation is, first, a property of the body, and secondly, the process of adaptation to changing environmental conditions, the essence of which is to achieve simultaneous balance between the environment and the body, and thirdly, the result of the interaction in the system "person-environment". The author describes two main approaches to examining the phenomenon of adaptation. On the one hand, adaptation is considered as a quality of any living self-regulating system, which provides its stability to the environmental conditions (it supposes the presence of the certain level of the development of adaptive capabilities). On the other hand, adaptation is considered as a dynamic formation, as a process of adaptation to the environmental conditions. The author also describes the ability of teenagers to adapt to new conditions, the abilities necessary for communicating with other people, their abilities to show sympathy; the researcher also estimates the ability to build relationships in a group, tolerance and the level of motivation of teenagers. The article also presents the results which were received after the correctional training performed with teenagers from two- and single-parent families. The psychological service of child center "Moloda Hvardiia" has developed the programme for psychological support of adaptation process of teenagers-recreants from two- and single-parent families. This training was aimed at improving teenagers' adaptive capabilities. The results obtained allow us to come to the conclusion that teenagers-recreants from both groups have the average and below the average level of adaptation. The training is effective and can be used for the developing of adaptation process under conditions of recreation.

Keywords: adaptation, disadaptation, correction, motivation, adolescence, recreation.

Подано до редакції 08.09.2014

УДК: 159.922.6+261

I. V. Rozina, K. A. Yakovleva

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ КОМУНІКАТИВНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ПІДЛІТКІВ З ПОВНИХ ТА НЕПОВНИХ РОДИН В УМОВАХ РЕКРЕАЦІЇ

У статті розкривається проблема комунікативної толерантності у підлітків з повних та неповних родин в умовах рекреації. Розглядається здатність підлітків приймати чи не приймати індивідуальність інших людей, тенденцію оцінювати людей, виходячи з власного «Я», в якій мірі вони вміють приховувати або згладжувати неприємні враження при зіткненні з некомунікабельними якостями людей, в якій мірі вони терпимі до дискомфортних станів оточуючих, як проявляється толерантність та інтолерантність до людини, які їхні адаптаційні здатності у взаємодії з людьми. У статті описаний психологічний тренінг, що направлений на підвищення та формування комунікативної толерантності у підлітків з повних та неповних родин в умовах рекреації, який складається з 7 занять, тривалість кожного заняття 60-80 хвилин. Доведено, що розроблений тренінг є ефективним для формування комунікативної толерантності у підлітків в умовах рекреації.

Ключові слова: адаптація, інтолерантність, комунікативність, підлітковий вік, рекреація, толерантність.

Вивчення комунікативної толерантності у структурі психічних явищ є актуальною проблемою в сучасній психології. Останнім часом спостерігається активізація уваги дослідників до проблеми толерантності. Це обумовлено факторами, що характеризують сьогодишню ситуацію в світі і нашому

суспільстві: соціальні та міжетнічні конфлікти, зростання насильства і тероризму, напружена соціальна, економічна, ідеологічна обстановка.

У цьому аспекті актуальним є вирішення проблеми прояву комунікативної толерантності у підлітків. Збільшений інтерес до проблеми комунікативної

толерантності викликаний, насамперед, потребами соціальної практики і новими підходами до дослідження питань, пов'язаних зі спілкуванням та міжособистісними стосунками.

Метою нашої роботи було дослідження психологічних особливостей прояву комунікативної толерантності у підлітків з повних та неповних родин в умовах рекреації, та розробка психологічного тренінгу, спрямованого на підвищення та формування комунікативної толерантності підлітків-рекреантів.

Сформована у людини толерантність дозволяє йому легко вступати в комунікативні зв'язки з іншими людьми, етично грамотна позиція в спілкуванні робить людину толерантним. Толерантність у спілкуванні сприяє пізнанню позиції, думки іншого, стабілізує сам процес комунікації. Все це веде до сучасного розуміння комунікативної толерантності як соціально- та індивідуально-значущої цінності.[2]

Результати численних досліджень (А. Г. Асмолов, С. К. Бондирева, В. В. Бойко, Б. С. Гершунський, М. Т. Громкова, П. Ф. Комогоров, А. Н. Лутошкін, Л. І. Маленкова, А. В. Мудрик, О. В. Скрябіна, Л. І. Уманський, Г. П. Щедровицький та ін.) показали, що саме толерантність є головною умовою ефективної взаємодії між людьми.

Проблемою комунікативної толерантності займалися такі видатні вчені, як А. Г. Ковальов, В. М. Бехтерев, А. А. Бодалев, Л. С. Виготський, А. В. Запорожець, И. С. Кон, Е. С. Кузьмін. Що стосується методів дослідження комунікативної толерантності, то цими питаннями займалися вчені: Н. В. Вязовець, В. А. Лаврова, Л. В. Долінська, М. В. Шевченко, Л. Г. Терлецька, Н. В. Чепелева, В. В. Бойко, але деякі аспекти цієї проблеми ще залишаються нерозкритими [4].

Дослідження комунікативної толерантності підлітків показує, що недостатньо систематизована робота з розвитку комунікативної культури призводить до серйозних ускладнень в комунікативній діяльності у більшості майбутніх фахівців, що визначило проблему нашого дослідження.

Основними джерелами придбання людиною комунікативності є життєвий досвід, мистецтво, загальна ерудиція і спеціальні наукові методи. Усі ці джерела мають для кожного з нас різну суб'єктивну значимість, однак провідна роль у будь-якому випадку належить життєвому досвіду.

Комунікативна толерантність – це стійкий особистісний стан, що визначає особливий тип взаємодії індивіда з іншими людьми і характеризується наявністю у свідомості суб'єкта успішного, особистісно-значущого зразка терпимості (безконфліктної) комунікативної поведінки і домінантною спрямованістю свідомості на його виконання. Воно включає в себе різного роду мотиви, переконання, спрямовані на усвідомлення моделі ймовірної поведінки, визначення спеціальних способів дії, оцінку можливостей в їх співвідношенні з

майбутніми труднощами і необхідністю здійснення вчинку.

Комунікативну толерантність слід розглядати як цілісний прояв особистості, вона є особливим психічним станом. Структурно вона являє собою складний синтез тісно взаємопов'язаних компонентів.

Структура комунікативної толерантності включає наступні компоненти: когнітивний, інструментальний, конативний (поведінковий), емоційний.

Комунікативна толерантність – це характеристика відносин особистості до людей, вона показує ступінь переносимості нею неприємних чи неприйнятних, на її думку, психічних станів, якостей і вчинків партнерів по взаємодії. В ній відбиваються фактори виховання, досвід спілкування особистості та різні її прояви: культура, цінності, потреби, інтереси, установки, характер, темперамент, звички, особливості мислення. Ця характеристика особистості відноситься до стрижневих, бо значною мірою визначає її життєвий шлях і діяльність – положення в найближчому оточенні і на роботі, просування в кар'єрі і виконання професійних обов'язків [5].

Людина, що володіє високим рівнем комунікативної толерантності, досить урівноважена, передбачувана у своїх відносинах до партнерів і сумісна з дуже різними людьми. Завдяки цим достоїнствам створюється психологічно комфортна обстановка для спільної діяльності, досягнення синергічного ефекту. Спілкуючись з толерантною особистістю, ви відчуваєте комфортний стан.

Відсутність же комунікативної толерантності або її низький рівень пояснюються негативними реакціями індивіда на виявлені відмінності між підструктурами своєї особистості і особистості партнера.

Чим чіткіше негативні переживання людини з приводу своєрідності іншого, тим нижче рівень толерантності, тим важче демонструвати прихильність до партнера, приймати його у всіх або деяких проявах, стримувати невдоволення ним.

Одна з основних проблем підліткового віку – проблема спілкування з однолітками. Саме взаємини з товаришами у центрі уваги підлітка, саме вони багато в чому визначають поведінку, діяльність, а в подальшому впливають на розвиток особистісних якостей і соціальних установок. Що ж стосується ролі спілкування в розвитку комунікативних якостей у підлітків, то слід опертися на їх здатність до спілкування. Здібності до спілкування найбільшою мірою соціально обумовлені. Вони проявляються в рівні реалізації в індивіда всіх трьох сторін спілкування: комунікативної – у засобах передачі інформації; інтерактивної – в способах і прийомах психологічного впливу і активної взаємодії у спільній діяльності; перцептивної – в міжособистісному сприйнятті, оцінюванні та взаєморозумінні людей [1].

Оснвою формування нових психологічних і особистісних якостей підлітків становить спілкування в процесі різних видів здійснюваної ними діяльності

(навчальної, виробничої діяльності, занять різними видами творчості, спорту та ін.).

Важлива особливість особистості підлітка – прагнення до самоствердження, що виражається в самостійності думок, суджень, рішень, в бажанні зайняти своє місце в суспільстві, і, насамперед, у середовищі однолітків. Тому велике значення в житті підлітків має колектив, в якому вони знаходяться. У підлітків яскраво виражені почуття колективізму, товариства, обов'язку і честі. Вони швидко засвоюють моральні норми і правила поведінки, прийняті в колективі однолітків, дорожать громадською думкою товаришів. Але не завжди підлітки правильно розуміють сутність дружби, честі та інших моральних понять, що може призвести до захисту товариша, який вчинив дурний проступок, до кругової поруки і т.д.

На думку А. В. Мудрика, для повноцінної, ефективної, толерантної взаємодії необхідна установка на людину як на ціль, як на самостійну цінність, а не як на засіб досягнення чийось цілей. Установка «людина – мета, а не засіб» означає готовність дивитися на кожного як на свідомо цікаву людину, готовність пізнати її, впевненість у тому, що вона гідна поваги. Отже, ця установка означає явне визнання за кожним права на несхожість на інших, на індивідуальність поглядів, поведінки [6].

Особливість психології підлітків полягає також і в тому, що вони готові визнати комунікативну толерантність як цінність, своєрідну «точку відліку», але у них часто не вистачає сміливості проявляти цей стан в поведінці, конкретних вчинках. Найважчим для них залишається перехід «від слів до справи». Тому в якості основного критерію сформованості комунікативної толерантності у підлітків ми визначили саме конативний (поведінковий) критерій. Виділення даного критерію

обумовлено, по-перше, специфікою комунікативної толерантності як особливого особистісного стану, по-друге, психологічними особливостями підлітка.

Метою дослідження було вивчення психологічних особливостей прояву комунікативної толерантності у підлітків з повних та неповних родин в умовах рекреації. Виходячи з поставленої мети дослідження, нами було проведено діагностику комунікативної толерантності з підлітками – рекреантами.

Дослідження поставленої проблеми проводилось на базі ДП УДЦ «Молода гвардія» м. Одеса, в якому брало участь 40 підлітків-рекреантів з повних та неповних родин віком 14-15 років.

Дослідження проводилось за допомогою наступних методів: спостереження, бесіда, аналіз продуктів діяльності та конкретні методики (діагностика комунікативної толерантності В. В. Бойко; тест на терпимість, експрес-опитувальник «Індекс толерантності» Г. У. Солдатової,

О. О. Кравцової, О. Є. Хухлаєва, Л. О. Шайгерової), інтерпретаційні методи (кореляційний аналіз та критерій Стьюдента).

Для дослідження комунікативної толерантності у підлітків-рекреантів з повних та не повних родин нами використана методика В. В. Бойко. За допомогою методики діагностики комунікативної толерантності В. В. Бойко ми можемо виявити у підлітка здатність приймати чи не приймати індивідуальність інших людей, яких він зустрічає, тенденцію оцінювати людей, виходячи з власного «Я», в якій мірі підлітки вміють приховувати або згладжувати неприємні враження при зіткненні з некомунікательними якостями людей, які їхні адаптаційні здатності у взаємодії з людьми.

Одержані результати представлені в таблиці 1

Таблиця 1

Порівняльний аналіз рівня комунікативної толерантності за методикою В. В. Бойко

Шкали	Групи підлітків					
	Підлітки з повних родин			Підлітки з неповних родин		
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Шкала 1.	15%	45%	40%	20%	40%	40%
Шкала 2.	10%	55%	35%	10%	50%	40%
Шкала 3.	10%	55%	35%	15%	60%	25%
Шкала 4.	20%	40%	40%	25%	40%	35%
Шкала 5.	15%	40%	45%	25%	45%	30%
Шкала 6.	10%	50%	40%	20%	40%	40%
Шкала 7.	15%	45%	40%	20%	40%	40%
Шкала 8.	10%	45%	40%	15%	40%	45%
Шкала 9.	10%	45%	45%	10%	50%	40%
Загальний рівень	13%	46%	41%	18%	45%	37%

Проведений порівняльний аналіз сформованості комунікативної толерантності у підлітків-рекреантів з повних та неповних родин виявив, що в обох досліджуваних групах переважним є середній рівень сформованості комунікативної толерантності. Але визначено, що у підлітків-рекреантів з повних родин

більш сформована комунікативна толерантність в порівнянні з підлітками-рекреантами з неповних родин, тобто підлітки з повних родин більш терплячі до інших, вміють приховувати неприязнь до співрозмовника, прагнуть не помічати негативні та неприємні якості інших.

Одержані результати за методикою діагностики терпимості у підлітків-рекреантів з повних та неповних родин представлені у табл.2 та рис.1.

Таблиця 2

Порівняльні результати за методикою діагностики терпимості у підлітків-рекреантів

Рівні	Групи досліджуваних	
	Підлітки з повних родин	Підлітки з неповних родин
Низький	15%	17%
Середній	45%	50%
Високий	40%	33%

Порівняльний аналіз дозволив виявити, що в обох групах досліджуваних переважає середній рівень сформованості, але більш сформована терпимість виявлена у підлітків-рекреантів з повних родин. Такий розподіл результатів можна пояснити особливостями виховання в повних родинах, адже, коли дитина зростає в такій родині, їй приділяють більше уваги, вона краще засвоює соціально значущі цінності. Становлення соціальної зрілості, толерантності відбувається під впливом багатьох відносно самостійних чинників: сім'ї, школи, однолітків, засобів масової інформації, молодіжних

організацій та стихійних груп. Толерантність розвивається в ході соціалізації особистості підлітка. Дуже часто дорослим не вистачає часу, знань, сил, можливостей для здійснення повноцінної сформованості комунікативної толерантності в умовах неповної сім'ї. Розлучення батьків, нестабільний, конфліктний стиль відносин у таких сім'ях спотворюють умови ранньої соціалізації, опиняючись причиною нервово-психічних розладів, фактором ризику виникнення асоціальної поведінки, особистісної деформації, сприяючи виникненню проблем взаємин дитини з соціальним оточенням.

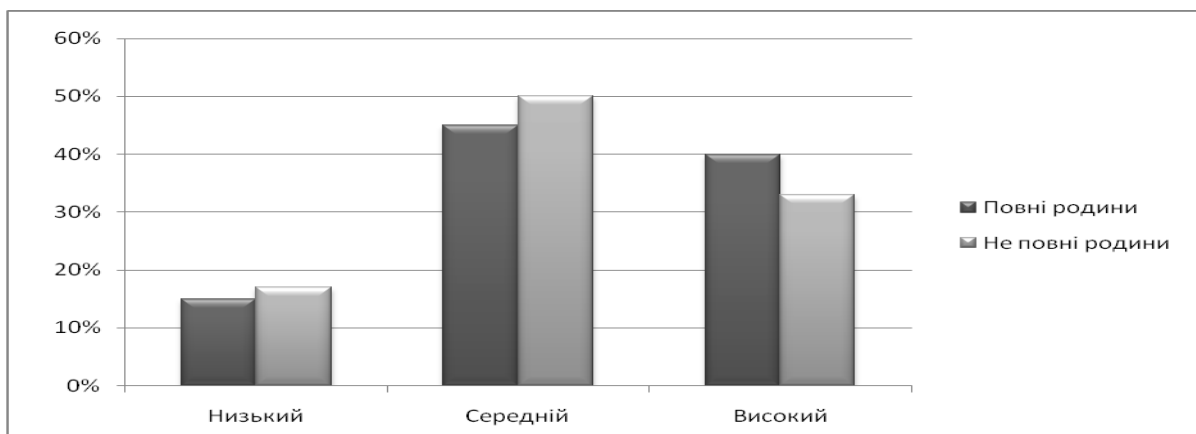

Рис.1 Порівняльний аналіз рівнів сформованості терпимості у підлітків-рекреантів з повних та неповних родин

За допомогою експрес-опитувальника «Індекс толерантності» Г. У. Солдатової, О. О. Кравцової, О. Є. Хухлаєвої, Л. О. Шайгерої (див. табл.3 та рис.2) ми можемо відобразити як загальне ставлення до навколишнього світу і інших людей, так і соціальні установки в різних сферах взаємодії, де проявляються толерантність та інтолерантність людини. Спеціальна увага приділена етнічній толерантності – інтолерантності (відношення до людей іншої раси та етнічної групи, до власної етнічної групи, оцінка культурної дистанції).

Результати, представлені в таблиці 3 та на рис. 2, свідчать, що в обох групах досліджуваних переважає середній рівень індексу толерантності, але він наближається до низького рівня, тобто до використання в поведінці інтолерантності.

Також, ми можемо говорити, що в обох досліджуваних групах підлітків-рекреантів спостерігається середній рівень за всіма субшкалами методики, але найвищі результати мають підлітки-рекреанти з повних родин за субшкалою «толерантність як риса особистості».

Отже, під час емпіричного дослідження було виявлено, що низький рівень комунікативної толерантності присутній у дітей з повних родин (11%), але у дітей з неповних родин низький рівень комунікативної толерантності переважає (16,5%). Такі результати свідчать про невміння встановлювати контакти з іншими людьми, невміння проявляти співчуття, терпимість, що заважає розвитку та збереженню психологічного здоров'я підлітків і передбачає проведення корекційної програми.

Порівняльний аналіз результатів за методикою «Індекс толерантності» у підлітків-рекреантів з повних та неповних родин.

Шкали	Групи досліджуваних					
	Підлітки з повних родин			Підлітки з неповних родин		
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Рівень толерантності	17%	52%	31%	21%	51%	28%
	65,03			62,5		
Етнічна толерантність	65,7			61,9		
Соціальна толерантність	61,2			60,7		
Толерантність рисаособистості	68,2			65,1		

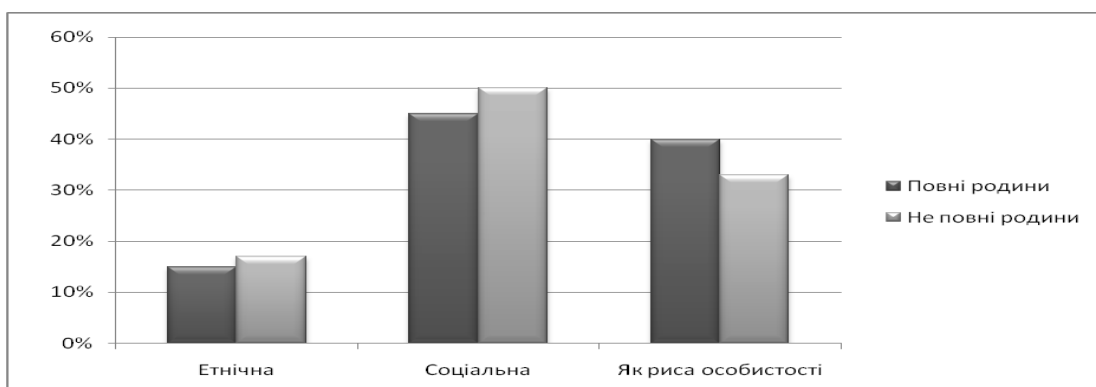

Рис. 2 Порівняльний аналіз результатів за методикою «Індекс толерантності» у підлітків-рекреантів з повних та неповних родин

В умовах рекреаційного закладу УДЦ «Молода гвардія» психологічна служба ставить за мету збереження психологічного здоров'я дитини. А відновлення психологічного здоров'я підлітка можливо через відновлення у нього толерантних установок по відношенню до себе, до інших людей, до оточуючого світу, що визначає ціннісне ставлення до життя.

До експериментальної групи підлітків-рекреантів з повних та неповних родин увійшло 11 підлітків, які за результатами емпіричного дослідження за всіма показниками методик мають низький рівень комунікативної толерантності.

Нами було розроблено тренінг, спрямований на підвищення та формування комунікативної толерантності для підлітків-рекреантів з повних та неповних родин, в основі якого лежать ігри, лекції та дискусії. Лекції – знайомство з поняттям толерантності, проблемою дискримінації, метод рольової гри – програвання конфліктних ситуацій, дискусії – обговорення якостей толерантної особистості. Тренінг складається з 7 занять, кожне заняття має свою структуру: привітання, основна частина, рефлексія.

Під час розробки тренінгу було обрано значну кількість методів та прийомів: рольові та психодраматичні ігри, аналіз ситуацій, дискусії, психогімнастичні методи, релаксація, були задіяні

механізми ідентифікації, рефлексії та саморефлексії. Серед вправ були обрані вправи на згуртування колективу та формування толерантності К. Фопеля, вправи тренінгу толерантності С. Д. Щеколдіної.

Отже, розроблено психологічний тренінг підвищення та формування комунікативної толерантності у підлітків з повних та неповних родин в умовах рекреації, який складається з 7 занять, тривалість кожного заняття 60-80 хвилин.

Проведена апробація тренінгу з підлітками-рекреантами та повторне діагностування виявило, що відбулися зміни в оцінках за показниками толерантності в роботах підлітків-рекреантів експериментальної групи після проведення тренінгу. Визначено статистично значущі відмінності між оцінками в роботах підлітків-рекреантів експериментальної групи за показником «Індекс толерантності» ($t=3,41$, при $t_{кр}=2,13$, $p<0,05$), показником «соціальна толерантність» ($t=2,58$, при $t_{кр}=2,13$, $p<0,05$), показником «толерантність як риса особистості» ($t=2,14$, при $t_{кр}=2,13$, $p<0,05$), за показником терпимості ($t=2,64$, при $t_{кр}=2,13$, $p<0,05$). Доведено, що розроблений тренінг є ефективним для формування комунікативної толерантності у підлітків в умовах рекреації.

Перспективним для подальшого дослідження є розробка системи методів діагностики комунікативної толерантності підлітків в рекреаційний період.

ЛІТЕРАТУРА

1. Панченко С. Формирование толерантных взаимоотношений подростков в детском коллективе / С. Панченко // Воспитание школьников, 2008. – №7. – С. 33-38.
2. Степанов П. Толерантный человек: как его воспитать / П. Степанов // Народное образование, 2001. – №6. – С. 151-156.
3. Солдатова Г. У. Толерантность: Практикум по психодиагностике и исследованию толерантности / Под ред. Г. У. Солдатовой, Л. А. Шайгеровой. – М.: МГУ им. М.В.Ломоносова, 2003. – С. 85-106.

4. Бойко В. В. Трудные характеры подростков: развитие, выявление, помощь / В. В. Бойко. – СПб, «Сударыня», 1998.

5. Ефимова Д. В. Исследование коммуникативной толерантности подростков с нормальным психическим развитием / Д. В. Ефимова // XXI век: итоги прошлого и проблемы настоящего. Актуальные проблемы социально-гуманитарного знания. – Пенза. – Выпуск № 12, 2010.

6. Мудрик А. В. Общение как фактор воспитания школьников: Диссертация доктора педагогических наук / А. В. Мудрик. – М., 1980. – 414 с.

REFERENCES

1. Panchenko, S. (2008). Formirovanie tolerantnykh vzaimootnosheniy podrostkov v detskom kollektive [The formation of adolescents' tolerant relationships in a children's group]. *Vospitanie shkolnikov – Education of schoolchildren*, 7, 33–38 [in Russian].
2. Stepanov, P. (2001). Tolerantnyi chelovek: kak yego vospitat [A tolerant person: how to educate him/her]. *Narodnoe obrazovanie – National education*, 6, 151–156 [in Russian].
3. Soldatova, G. U. (2003). *Tolerantnost: Praktikum po psikhodiagnostike i issledovaniyu tolerantnosti [Tolerance: Practical course in psychodiagnosics and study of tolerance]*. G. U. Soldatova, L. A. Shaygerova (Eds.). (pp. 85 – 106). Moscow : MGU im. M. V. Lomonosova [in Russian].
4. Boyko V. V. (1998). *Trudnye kharaktery podrostkov: razvitie, vyyavlenie, pomosch [Difficult dis-*

positions of adolescents: development, discovery, help]. St. Petersburg : «Sudarynya» [in Russian].

5. Efimova, D. V. (2010). Issledovanie kommunikativnoy tolerantnosti podrostkov s normalnym psikhicheskim razvitiem [Research on communicative tolerance of adolescents with normal mental development]. *XXI vek: itogi proshlogo i problemy nastoyaschego. Aktualnye problemy sotsialno-gumanitarnogo znaniya – XXI century: results of the past and problems of the present. Topical problems of social and humanitarian knowledge*, 12. Penza [in Russian].

6. Mudrik, A. V. (1980). Obschenie kak faktor vospitaniya shkolnikov [Communication as a factor of schoolchildren education]. *Doctor's thesis*. Moscow [in Russian].

В. В. Розіна, К. А. Яковлева

ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ У ПОДРОСТКОВ ИЗ ПОЛНЫХ И НЕПОЛНЫХ СЕМЕЙ В РЕКРЕАЦИОННЫЙ ПЕРИОД

В статье раскрывается проблема коммуникативной толерантности у подростков из полных и неполных семей в условиях рекреации. Рассматривается способность подростков принимать или не принимать индивидуальность других людей, тенденцию оценивать людей, исходя из собственного «Я», в какой степени они терпимы к дискомфортным состояниям окружающих, как проявляется толерантность и интолерантность к другому человеку. Также рассматриваются их адаптационные способности во взаимодействии с людьми. В статье описан психологический тренинг, направленный на повышение и формирование коммуникативной толерантности у подростков из полных и не полных семей в условиях рекреации, который состоит из 7 занятий, продолжительностью каждого 60-80 минут. Доказано, что разработанный тренинг является эффективным для формирования коммуникативной толерантности у подростков в условиях рекреации.

Ключевые слова: адаптация, интолерантность, коммуникативность, подростковый возраст, рекреация, толерантность.

I. V. Rozina, K. A. Yakovleva

PECULIARITIES OF MANIFESTATION OF COMMUNICATIVE TOLERANCE OF ADOLESCENTS FROM TWO- AND SINGLE-PARENT FAMILIES UNDER CONDITIONS OF RECREATION

The article deals with communicative tolerance of adolescent's from two- and single-parent families under the conditions of recreation. Communicative tolerance is considered as a characteristic feature of personality's attitude towards people; it shows the degree of tolerance to his/her partners' views, mental states, qualities and actions which are unpleasant or unacceptable for him/her. It reflects the factors of education, communicative experience of a personality and its various manifestations, such as culture, values, needs, interests, attitudes, character, temperament, habits, thinking peculiarities. The author examines the ability of teenagers to accept or not to accept the individuality of other people, their tendency to estimate people according to their own

“self”; the ability to hide or wear off unpleasant impressions connected with the communicative qualities of people. The article also provides the research on how teenagers are tolerant to uncomfortable states of other people, how their tolerance or intolerance to people is expressed. The adolescents’ adaptational capacity when interacting with people is also considered in the work. The study has shown low level of communicative tolerance of teenagers from two-parent families; but the level of communicative tolerance of children from one-parent families is even lower. These results reveal teenagers’ inability to establish contact with other people, inability to show compassion or tolerance. The author describes a mindset training, which is aimed at increasing and forming communicative tolerance of teenagers’ from two-parent and single-parent families in terms of recreation. The training consists of 7 classes. Each class lasts 60-80 minutes. The training was based on a great number of methods and devices, such as role and psycho-dramatic plays, situation analysis, discussions, psycho-gymnastic methods, relaxations; the mechanisms of identification, reflection and self-reflection were also used. The approbation of the training with teenagers and additional diagnosing showed the changes in estimation in terms of “tolerance index”, “social tolerance”, “tolerance as a personality trait”. Thus, the suggested training has shown its effectiveness.

Keywords: adaptation, intolerance, communicativeness, teenagers’ age, recreation, tolerance.

Подано до редакції 08.09.2014
